

Fjæreplytten i Finnmark

Faktaark for prosjektet «Fugleturisme i Midt- og Øst-Finnmark», et prosjekt i «Naturarven som verdiskaper (M)»

Fjæreplytten er en vanlig fugleart langs kysten av Finnmark. Om sommeren hekker fjæreplytten i Finnmark kystnært. De aller fleste av de lokale hekkefuglene synes å trekke bort om høsten, men i løpet av perioden september-november kommer det titusener av fjæreplytter fra Sibirkysten for å overvintre. Disse fuglene trekker tilbake til hekkeområdene i Russland i slutten av april og de første dagene av mai.

Fjæreplytten (*Calidris maritima*) er en lite skyvader som har en typisk nordlig utbredelse. Hekkeområdene er i Nordøst-Canada, på Grønland, Island, Svalbard, Nord-Skandinavia og langs Sibirkysten øst til Taimyrhalvøya.

Fjæreplytten er den eneste vadefuglen som overvintre i Finnmark i større antall. Her treffes den gjerne i flokker der de leter etter mat i tidevannssonen. Ved høyvann samler de seg i flokker for å hvile fram til neste lavvann. Flokkene kan bli store, av og til opp til 1500 fugler, men vanligvis består flokkene av 200-500

individer. Fjæreplyttene kan også også påtreffes enkeltvis eller i små grupper.

Hann og hunn er like i fjærdrakten, men hunnfugler er noe større enn hannene, og har noe lengre og mer bøydd nebb. Oversiden er om sommeren mørkspraglet med rustbrune fjærkanter, mens undersiden er gråhvit med svartbrune flekker. Beina er gulgrå, mens nebbet er gult med mørkere spiss. Vinterdrakten er mer ensartet brungrå på oversiden. Det engelske navnet på fjæreplytten er «Purple Sandpiper», og dette beskriver godt fargen på vinterdrakten.

© Karl-Birger Strann

Fjæreplytten kjennetegnes med sin kompakte kroppsform med relativt kort nebb og korte, kraftige føtter. Dette gjør at den taper lite kroppsvarme selv i perioder med lave temperaturer og bitende vind.

Utbredelse i Finnmark

Vinterfuglene som oppholder seg i Finnmark tilhører trolig i all hovedsak den russiske hekkebestanden. Dette vinterområdet strekker seg fra Murmankysten og vestover langs hele Finnmarkskysten, og videre sørover helt til Nordvestlandet. Det er også mulig at noen hekkefugler fra Svalbard kan overvintre i Finnmark, men de aller fleste av Svalbardfuglene overvintrer lenger sør.

Finnmark har også sin egen hekkebestand, men de aller fleste av disse fuglene overvintrer ikke i dette fylket. En stor andel trekker sørover, sannsynligvis til kysten av Midt-Norge for å overvintre. Det foreligger imidlertid ingen gjenfunn av ringmerkede fugler som bekrefter dette, men biometriske mål tatt av de overvintrende fuglene, indikerer at dette er hekkefugler fra Nord-Norge.

I Finnmark hekker fjæreplytten i karrige fjellområder med lite vegetasjon langs det meste av kystområdene hele veien sør til Troms. Arten er fåtallig i fjellene rundt de indre fjordstrøkene, og mangler helt i de indre delene av fylket og på Finnmarksvidda.

Diett og økologi

Vinterfuglene beiter i stor grad på små strandsnegl og blåskjell som de finner i fjæra ved lavvann. Utover ettervinteren tas også en del krepsdyr og børstemark, men fremdeles utgjør snegler og muslinger hoveddietten. Studier på næringsvalg hos fjæreplytt i Troms har vist at det er flere hunner enn hanner som bruker bløtbunnsfjærene til beiting. Hunnenes lengre nebb gjør dem bedre i stand til å få tak i byttedyr som lever nede i fjæresanden, slik som børstemark og Østersjømusling. I hårbunnsfjærene i Troms utgjør hannene rundt 65% av flokkene, mens forholdstallet er motsatt for de flokkene som beiter på bløtbunnsfjærene.

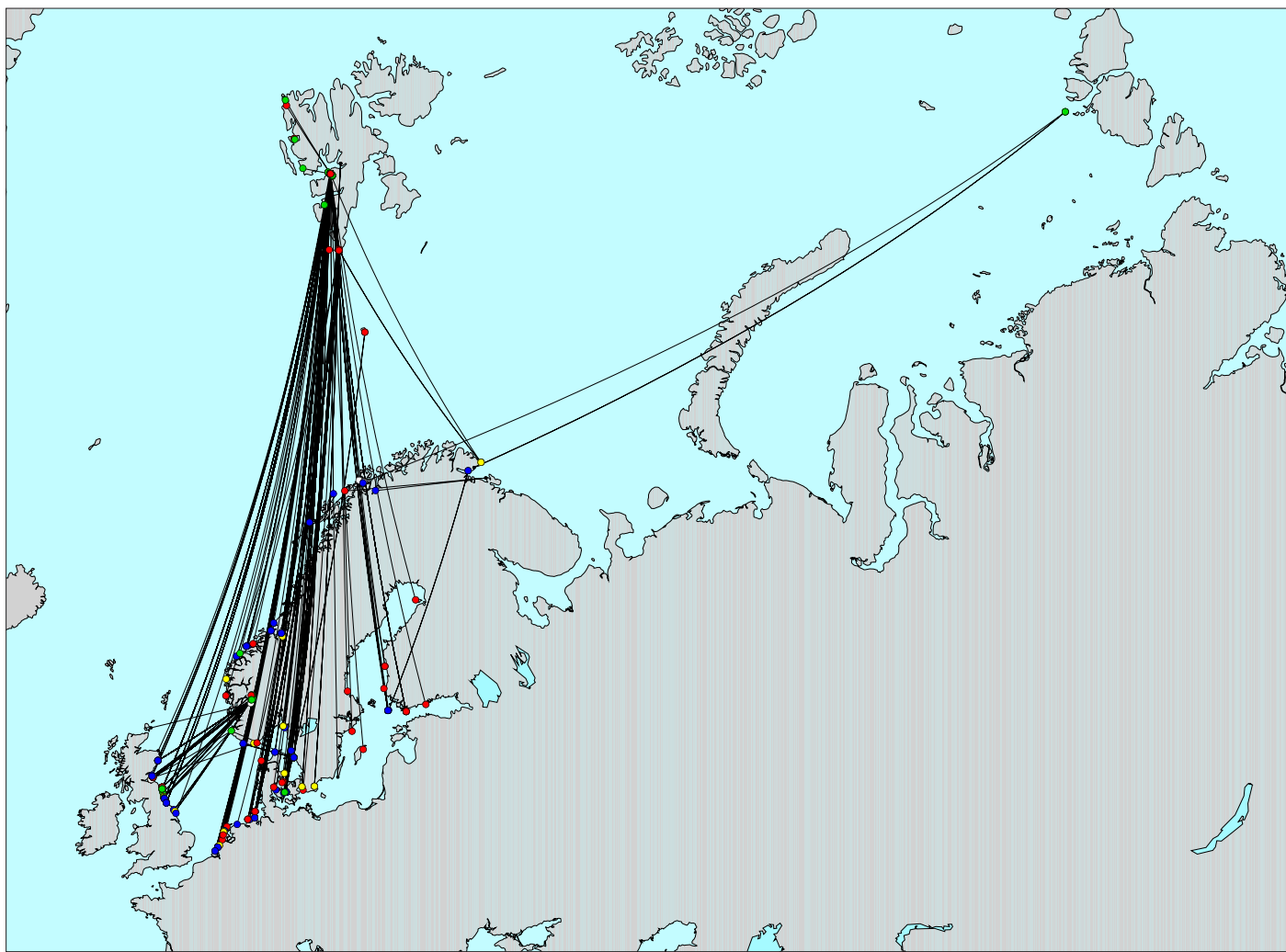
På hekkeplassen i fjellet er det insekter av ulike slag som utgjør den viktigste delen av kosten, men tidlig i hekkesesongen spiser de også noe alger.

Fjæreplytten er monogam og svært stedstro. Studier utført på artens hekkebiologi på Nordkinnhalvøya, viser at parene nesten alltid vender tilbake til samme territoriet i fjellet år etter år. To par vendte tilbake til det samme hekkeområdet i henholdsvis 11 og 13 år. I reiret, som bare er ei grop i bakken, legges tre eller fire egg. Eggene ruges av begge kjønn. Den rugende fuglen

© Karl-Birger Strann

Fjæreplytten er den vadefuglen som overvintrer lengst mot nord. Den er svært godt tilpasset det barske klimaet som råder på Finnmarkskysten, og studier viser at de selv midt på vinteren har god kondisjon.

Det foreligger ingen gjenfunn eller kontroller av fugler som er ringmerket ved hekkeplasser i Finnmark. Derimot finnes det kontroller av fugler ringmerket om vinteren på hekkeplasser i Russland. Dette viser at det i hovedsak må være hekkebefugler fra Russland som overvintrer i Finnmark. Fjæreplytter fra Svalbard er kun rapportert fra Finnmark om våren, men mange er kontrollert kystnært i Nordsjøen og Østersjøen. Hekkefugler fra Hardangervidda i Sør-Norge trekker for det meste til østkysten av De britiske øyene hvor de overvintrer.

© Karl-Birger Strann

© Karl-Birger Strann

Ved høyvann samler de overvintrende fjæreplyttene seg i store flokker, gjerne på et nes eller ytterst på en molo. De nøler heller ikke med å sette seg direkte på snøen hvis det er trangt om plassen.

trykker svært hardt og forlater sjelden reiret, selv om man står like inntil reiret. Hunnene forlater hekkeområdet rett etter at ungene er klekt, og de overlater ungepasset til hannen. Ungene er flygedyktige etter rundt tre uker. Kort tid etter trekker de sammen med hannen mot kysten, for deretter å fly mot vinterområdene lenger sør.

Trekk og vandringer

Trekket for de lokale hekkefuglene i Finnmark starter i august, og de ankommer sannsynligvis vinterområdene allerede i første halvdel av september. En langtidsstudie av vinterbestanden i Finnmark gjennomført i Tromsøområdet og i Varanger fra 1989 til slutten av 1990-tallet, viste at disse fuglene hekket langs Sibirkysten. Mer enn 400 fjæreplytter ble fargemerket på vestsida av Varangerfjorden i 1994. Av disse ble fem påvist hekkende i kystområdene øst for Taimyr de påfølgende somrene. Likeledes ble det rapportert inn mange avlesninger av disse fuglene i Varanger i de påfølgende vintrene helt fram til rundt 2008.

Tidligere ble fjæreplytter fanget og brukt som mat langs store deler av Nord-Norge, spesielt i magre år. Fuglene ble ribbet og saltet for seinere å bli kokt suppe på.

Trusler

Det foreligger ingen kjente trusler verken mot vinterbestanden i Finnmark som har sitt opphav i Russland, eller den lokale hekkebestanden i Finnmark. Lokalt kan viktige beiteområder bli bygd ned som en

Utvalgte kilder

Byrkjedal, I. & Kålås, J.A. 1991. Fjæreplytten. I: Hogstad, O. *Norges Dyr. Fuglene* 2:112.

Strann, K.-B. 1994. The purple sandpiper. In: *Way North. Bird Life*. 26-30.

Strann, K.-B. 2008. Fjæreplytten – en tøffing blant vadefuglene. I: *Natur i Troms* (1):94-97.

Strann, K.-B. & Summers, R.W. 1990. Diet and diurnal activity of Purple Sandpiper *Calidris maritima* wintering in Northern Norway. *Fauna norv. Ser. C, Cinclus* 13: 73-78.

Strann, K.-B., Summers, R.W. & Rae, Rab. 2006. Population structure and origins of Purple Sandpipers *Calidris maritima* in north Norway during winter. *Ringed & Migration* 23:95-100.

Strann, K.-B. & Tatarinkova, I.P. 2000. Purple Sandpiper. I: Anker-Nilssen, T. m fl (Eds) 2000. The status of marine birds breeding in the Barents Sea region. *Norsk Polarinstitutt rapport nr. 113*:68-69.

Summers, R.W., Piersma, T., Strann, K.-B. & Wiersma, P. 1998. How do Purple Sandpipers *Calidris maritima* survive the winter north of the Arctic circle? *Ardea* 86:51-58.

Summers, R., Underhill, L.G., Nicoll, M., Strann, K.-B. & Nilsen, S.Ø. 2004. Timing and duration of moult in three populations of Purple Sandpipers *Calidris maritima* with different moult/migration patterns. *Ibis* 146:394-403.

konsekvens av veiutfyllinger og nye industrianlegg, men generelt er ikke dette noe stort problem langs kystene av Nord-Norge.

Faktaarket er laget av Vidar Bakken og Karl-Birger Strann (ARC)